Vetenskapsrådet

Dokumentnamn
YTTRANDE

Datum
2026-10-15

Handläggare
Ellenor Devine

Vårt diarienummer
1.1.3-2026-08967
GD-2026-209
Ert diarienummer
KN2026/01835

Mottagare
Regeringskansliet
Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.registrator@regeringskansliet.se

Europeiska kommissionens förslag om inrättande av en åtgärdsram för att stärka unionens innovationsekosystem och om ändring av förordning (EU) 2017/1001 (förordningen om europeisk innovation) (COM/2026/567 final)

Vetenskapsrådet har granskat utredningens förslag utifrån sitt uppdrag att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden samt de särskilda uppgifter som myndigheten har i sin roll som finansiär av forskning och forskningsinfrastrukturer samt forskningspolitisk rådgivare och som ansvarig för kommunikationssystemet Swedish University Computer Network.

Sammanfattning

Vetenskapsrådet ställer sig positiv till inrättandet av en förordning om europeisk innovation med syftet att stärka Europas innovationsförmåga och att skapa ett mer enhetligt regelverk för forsknings- och utvecklingsupphandling samt hantering av immateriella rättigheter inom ramen för sådana upphandlingar.

Myndigheten ställer sig positiv till att ett gemensamt europeiskt regelverk utvecklas för FoU-upphandling, att förslaget utgår från att immateriella rättigheter som huvudregel ska tillfalla utföraren av forskningen och utvecklingen, och att regelverket syftar till att stärka nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat. Det torde dock finnas behov av en närmare analys av hur dessa bestämmelser förhåller sig till det svenska lärarundantaget.

I Vetenskapsrådets uttalande har vi beaktat att universitet och högskolor har en dubbel roll i forsknings- och innovationssystemet, både som upphandlande myndigheter och som utförare av forskning och innovation. Vi bedömer att lärosäten bör ges goda förutsättningar att delta som utförare i

FoU-upphandlingar för att stärka samverkan och nyttiggörande av forskningsresultat. Samtidigt är förslaget omfattande och berör flera delar av systemet, varför ytterligare analyser kan behövas för att bedöma konsekvenserna fullt ut, särskilt för lärosätenas möjligheter att verka i båda dessa roller.

I yttrandet har Vetenskapsrådet valt att fokusera på de områden som myndigheten bedömer vara mest centrala:

- Universitet och högskola som ekonomisk aktör och utförare – med fokus på konsekvenserna av förändrade regler för upphandling av forsknings- och utvecklingstjänster och effekterna på svensk uppdragsforskning,

- Universitet och högskola som offentlig upphandlare – med fokus på konsekvenserna av de föreslagna reglerna för universitetens och forskningsinfrastrukturernas möjligheter att upphandla avancerad teknik och utvecklingstjänster,

- Samspelet mellan förordningens regler om immateriella rättigheter och det svenska lärarundantaget.

Rubrikstrukturen nedan refererar till dessa tre områden med hänvisningar till berörda artiklar i förordningen.

Universitetet som ekonomisk aktör och effekterna på svensk uppdragsforskning

Vetenskapsrådet ser positivt på att förslaget skapar ökad tydlighet kring FoU-upphandling. Universitet och högskolor har en central roll i Europas innovationssystem och förslaget innehåller flera delar som har potential att stärka lärosätenas möjligheter att bidra till utveckling och kommersialisering av ny kunskap.

En viktig grundförutsättning är att universitet och högskolor har möjlighet att lämna anbud med samma förutsättningar som andra aktörer. Förordningens definition av ekonomisk aktör (**art 3.1.9**), och bestämmelsen att det inte får finnas krav på en viss juridisk form för att få delta i anbudsförfarandet (**art 5.1**) talar för att lärosäten kan delta som utförare och kontraktspart i forsknings- och utvecklingsprojekt, vilket Vetenskapsrådet ser som mycket positivt. Under förutsättning att universitet och högskolor även kan delta på likvärdiga villkor som andra utförare skapar detta goda förutsättningar för samverkan mellan offentlig sektor och forskningsutförare.

Myndigheten välkomnar även den grundläggande principen att immateriella rättigheter som uppkommer inom ramen för FoU-kontrakt som huvudregel ska tillfalla den som genererar resultaten (**art 19.2**). Detta kan stärka incitamenten för innovation, nyttiggörande och spridning av forskningsresultat och bidrar till att ta tillvara den kompetens och de stödstrukturer för innovation som finns vid svenska lärosäten i form av exempelvis innovationskontor, holdingbolag och inkubatorer.

Förslaget innebär dock en större förändring av hur forsknings- och utvecklingstjänster hanteras och upphandlas. Därmed kommer förutsättningarna för svensk uppdragsforskning ändras. Universitet och högskolor utför idag forskning och utveckling på uppdrag av myndigheter, regioner och andra offentliga aktörer inom ramen för ett nationellt regelverk och väl etablerade samverkansstrukturer. Det är i nuläget oklart hur den föreslagna regleringen kommer att påverka villkoren för statligt finansierad uppdragsforskning långsiktigt, ifall sådana insatser i ökad utsträckning övergår till konkurrensutsatta upphandlingsförfaranden på europeisk nivå. Vetenskapsrådet anser därför att de långsiktiga konsekvenserna för relationen mellan offentliga uppdragsgivare och universitet och högskolor, liksom för lärosätenas möjligheter att bedriva uppdragsforskning, behöver analyseras närmare.

Förordningen ställer även högre krav på forskningssäkerhet genom att den offentliga upphandlaren ges möjlighet att begränsa deltagande från tredjeland (**art 11**), samt kan ställa krav avseende exempelvis säkerhetsskydd, informationssäkerhet och skydd av känslig teknik (**art 28**). Detta ligger väl i linje med utvecklingen i Sverige rörande implementeringen av en ansvarsfull internationalisering hos lärosäten. Det är dock viktigt att de krav som ställs inte i större utsträckning än nödvändigt begränsar möjligheterna att delta i internationella forskningssamarbeten och få tillgång till internationell spetskompetens och högspecialiserad teknik i tredjeland, särskilt för forskning på lägre teknikmognadsnivåer.

Vetenskapsrådet anser att man bör överväga om exkludering av tredjeland genom delegerade akter är den mest ändamålsenliga processen för forskningsprojekt på lägre TRL-nivåer, eller om alternativa förfaranden kan ge bättre förutsättningar för planering och etablerade samarbeten och därför bör användas (**art 11.2**).

Universitetens roll som upphandlande organisation

Universitet och högskolor, i synnerhet i deras roll som förvaltare av forskningsinfrastrukturer, upphandlar regelbundet avancerad utrustning, specialanpassade tekniska lösningar och utvecklingstjänster som ibland ännu inte finns kommersiellt tillgänglig. Baserat på detta anser Vetenskapsrådet att det finns ett särskilt behov av att utreda konsekvenserna av förslaget för lärosätenas och forskningsinfrastrukturernas verksamheter, inklusive förslaget om regler om europeisk preferens, säkerhet och strategiska beroenden (**art 11**). Detta då utvecklingsprojekt hos forskningsinfrastrukturer kan vara internationella och beroende av spetskompetens från ett begränsat antal leverantörer globalt. Det bör därför säkerställas att de nya reglerna inte oavsiktligt försvårar lärosätenas möjligheter att utveckla avancerad forskningsutrustning och tekniska lösningar som är nödvändiga för forskning och utvecklandet av forskningsinfrastrukturer av högsta internationella kvalitet. Här bör man

även beakta behoven hos större internationella projekt av särskilt intresse för Sverige, så som Polar Connect[1].

Samspelet mellan förordningens regler om immateriella rättigheter och det svenska lärarundantaget

Myndigheten välkomnar att förslaget i huvudsak bygger på principen att immateriella rättigheter ska tillkomma den som genererar resultaten (**art. 19.2**). Det torde dock finnas behov av en närmare analys av hur dessa bestämmelser förhåller sig till det svenska lärarundantaget. Framför allt då detta skiljer sig från situationen i många andra medlemsstater där universitetet normalt är rättighetsinnehavare.

Förslaget utgår i flera delar från att den organisation som är kontraktspart också har faktisk kontroll över de immateriella rättigheter som uppkommer inom projektet, till exempel rörande förvaltning av immateriella rättigheter, licensiering, kommersialisering, överlåtelse av rättigheter, samt informationsskyldigheter vid ändrat ägande som kontraktspartnern har (**art. 19**). För svenska lärosäten kan detta skapa praktiska och rättsliga utmaningar om universitetet är kontraktspart medan rättigheterna innehas av den enskilda forskaren enligt lärarundantaget. Universitetet kan då sakna rådighet över sådana förändringar samtidigt som det enligt avtalet eller regelverket kan förväntas hantera informationsskyldigheter och andra rättighetsrelaterade åtaganden. Myndigheten bedömer att det kan finnas skäl att undersöka behovet av stöd vid universitet och högskolor för att underlätta anpassningen till eventuella förändrade rutiner.

Yttrandet har fattats av generaldirektören Katarina Bjelke efter föredragning av analytikern Ellenor Devine. Vid den slutliga handläggningen har även rådsdirektören Joakim Malmström och chefsjuristen Victoria Söderqvist deltagit.

Katarina Bjelke
Generaldirektör

Ellenor Devine
Analytiker

[1] Polar Connect är ett nordeuropeiskt initiativ för att möjliggöra en fiberanslutning mellan Europa och Asien via Arktis och därmed bidra till mer säker global kommunikation. Projektet bidrar även till avancerad vetenskaplig forskning och teknisk innovation genom integrerad sensorteknik. Polar Connect – A Resilient Submarine Cable System through the Arctic - Polar Connects webbplats

Kopia:
kn.nim.remisser@regeringskansliet.se
Utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se
Myndighetshandläggare:
Katarina.nordqvist@regeringskansliet.se
Per-erik.yngwe@regeringskansliet.se